

تأثیر ابن سینا بر متفکران غربی

رئیس بنیاد حکمت اسلامی صدرا با اشاره به اینکه متأسفانه به ابن سینا نیز مانند بسیاری از دانشمندان این سرزمین ظلم و حق او هرگز ادا نشده است، گفت: زندگی و مکتب ابن سینا و آثاری که از خود باقی گذاشته بررسی می‌شود.

همایش "ابن سینا و فیلسوفان اسلامی" در سال جاری طی روزهای سه شنبه و چهارشنبه بیست و ششم و بیست و هفتم مهر ماه به همت بنیاد حکمت اسلامی صدرا برگزار می‌شود.

رئیس بنیاد حکمت اسلامی صدرا با اشاره به اینکه متأسفانه به ابن سینا نیز مانند بسیاری از دانشمندان این سرزمین ظلم و حق او هرگز ادا نشده است، گفت: زندگی و مکتب ابن سینا و آثاری که از خود باقی گذاشته بررسی می‌شود.

به گزارش خبرنگار مهر، همایش "ابن سینا و فیلسوفان اسلامی" در سال جاری طی روزهای سه شنبه و چهارشنبه بیست و ششم و بیست و هفتم مهر ماه به همت بنیاد حکمت اسلامی صدرا برگزار می‌شود.

نظر به اهمیت آرای ابن سینا در حکمت و فلسفه از یک سو و اهمیت این همایش از سوی دیگر گروه دین و اندیشه خبرگزاری مهر بر آن شد تا دیدگاه آیت الله سید محمد خامنه ای رئیس بنیاد حکمت اسلامی صدرا را در خصوص آرای ابن سینا و اهداف این همایش جویا شود.

شرح مختصری از مکتب فلسفی ابن سینا ارائه فرمایید؟

ابن سینا هنگامی به فلسفه روی آورد و کاخ استوار مکتب خود را بنا نهاد، که فقط پاره‌هایی از ترجمه‌هایی از آثار متفرق ارسطو و برخی شارحان و مفسران آنها در دست بود که حتی کتاب متافیزیک ارسطو یعنی اصل‌ترین کتاب در فلسفه تا آن زمان نیز آنگونه نبود که بشود با آن یک دستگاه فلسفی کامل و رسا را از آب در آورد.

در کنار آن مطالبی نسبتاً کم ارزش هم بود که دو دسته از متکلمان یعنی معتزله و اشاعره نوشته یا آموزش داده بودند که علاوه بر پراکندگی و اختلاف آرا و نظرات بسیار این مدعیان علم کلام اسلامی، در مکاتب آنها نیز از لحاظ محتوای فلسفی کمال مطلوب به دست نمی‌آمد.

عظمت ابن سینا در این است که وی با نبوغ خود از یک طرف و معلومات و داده‌های فلسفی و حکمی که در علم کلام شیعه و سنت اهل بیت موجود بود از طرف دیگر، توانست مکتبی فلسفی ایجاد کند که پس از هزار سال هنوز می‌درخشد و با وجود ظهور مکاتبی مهم مانند مکتب حکمت متعالیه ملاصدرا و مکتب حکمت اشراق سهروردی که این دو هم از ثمرات و نتایج مکتب ابن سینا بودند چیزی از اهمیت آن کاسته نشده است.

ابن سینا چندین کتاب و رساله در فلسفه دارد اما دو کتاب او بسیار مهم و معروف هستند که یکی کتاب شفا و دیگری کتاب اشارات و تنبیهات است. کتاب شفای ابن سینا یک دوره کامل حکمت اصطلاحی است یعنی علاوه بر شامل بودن به مباحث الهیات، در منطق و

علوم طبیعی و علوم ریاضی که قدیم (به نام‌های حکمت طبیعی و حکمت ریاضی معروف بود) نیز آخرین تحقیقات علمی زمان خود را نوشته، گرچه امروز به سبب تحولات مکرر در علوم طبیعی و ریاضی، فقط به بخش منطق و الهیات او توجه می‌شود.

کتاب الهیات وی نه فقط در کشورهای اسلامی که حتی در اروپای قبل از مدرنیته تاثیر عمیق گذاشته بود و متکلمین معروف مسیحی مانند آلبرت معروف به بزرگ و توماس معروف به آکوینی راوی و معرف فلسفه ابن سینا در مکتب کلیساها و دوره معروف به اسکولاستیک بودند.

- آیا فلاسفه ایرانی آن طور که شایسته و بایسته است شناخته شده و مورد توجه قرار می‌گیرند؟

متأسفانه نه فقط فلاسفه ما به خوبی شناخته نشده‌اند که حتی اصولاً تاریخ نویسان ما به زندگی و عمق خدمات و کمالات دیگر دانشمندان و متفکران هم نزدیک نشده‌اند و زندگینامه آنها در هاله‌ای از ابهامات فرو رفته است. ابن سینا با وجود اینکه به ظاهر خیلی معروف است اما وقتی به زندگینامه او نگاه می‌کنیم چیزی جز تولد و وفات و سفر و حضور در برخی حکومت‌ها و به جز نقل مطالب علمی او نمی‌بینیم و حال آنکه ابن سینا را باید ناخدایی توانا دانست که توانست حکمت پنهان اسلامی و حکمت گمشده ایران باستانی را از غرق شدن در امواج و طوفان‌های سیاسی و اجتماعی دوران خلفای بغداد و ستمگران طرفدار آنها و آشوب‌های اجتماعی و تاریخی دیگر حفظ کند و فلسفه‌ای فرازمند، جامع و عقل پسند را تحویل تاریخ دهد.

ابن سینا یک مرد سیاسی بوده و قطعاً در پیشبرد مبارزات شیعه و باطنیه (که به غلط اسماعیلیه نامیده شده) بر ضد حکومت‌های دست‌نشانده خلفا و حمایت از گروه‌های مبارز چه در خراسان و چه در ری و همدان، موثر و خود او یک مبارز خانه به دوش و دربدر بوده است و از دست دشمنان شیعه سختی بسیاری کشیده است. متأسفانه در حق ابن سینا نیز مانند بسیاری از دانشمندان این سرزمین ظلم شده و حق او هرگز ادا نشده است.

یکی از ظلم‌هایی که در زمان ما درباره او انجام می‌شود آن است که او را در یک بعد محدود از شخصیتش زندانی می‌کنند و ابعاد گسترده و اعلائی او را از قلم می‌اندازند. ابن سینا گرچه در حوزه‌های فلسفه ما به عنوان فیلسوف شناخته می‌شود ولی به سبب عوامی و بی‌اطلاعی مسئولین دولتی ابن سینا را فقط یک پزشک معرفی و در روز پزشک برایش علم و بیرق هوا می‌کنند و جشن می‌گیرند و حال آنکه مقام ابن سینا حکمت است که شامل پزشکی و همه کمالات دیگر هم می‌شود.

پزشکی شغل شریفی است و کار اندکی نیست ولی ابن سینا آن را همچون یکی از ابعاد علمی خود آن هم برای خدمت و مددکاری و یاری به مردم یدک می‌کشید و به کار می‌برد و شاهان و امرا او را برای حفظ سلامت خود لازم داشتند اما ابعاد مهمتر آن که از او یک شخصیت جاوید جهانی ساخته فلسفه و عرفان و فقه و ادبیات و سیاست و ریاضیات و شاخه‌های دیگر است که نباید فراموش شود. این ستم درباره خواجه نصیرالدین طوسی و شیخ بهایی به عنوان دو مهندس یا منجم یا دکانویس و مانند آن هنوز هم به طور رسمی و از طرف دستگاه‌ها و افراد دولتی انجام و تکرار می‌شود.

- این ضعف را ناشی از چه می‌دانید؟

هر ملتی ضعف‌هایی دارد. برخی ملتها به تاریخ و چهره‌های انسانی که در تاریخ خود داشته‌اند بیشتر اهمیت می‌دهند و آنها را باعث افتخار خود و بانی تمدن و واسطه معرفی هویت تاریخ ملی خود می‌دانند. برخی از روی ضعف شعور تاریخی یا به سبب سرگرمی به چیزهای دیگر از اهمیت ریشه و سابقه تاریخ خود غافلند و آن را دست کم می‌گیرند.

من قصور ملت را انکار نمی‌کنم و آن را قدری طبیعی می‌دانم زیرا ملت ما ملتی رنج کشیده و مصیبت دیده در طول تاریخ است، حمله اسکندر، حمله مغول، حکومت ستمگر اعراب اموی و عباسی مصائب کوچک و بزرگ دیگر (و مهمتر از همه در تحلیل روانشناسی اجتماعی ملت ایران) نبود آزادی و استقلال در تمام ادوار و وجود و تسلط حکومت‌های شاهی و سلطنتی جدید و قدیم ایران از عوامل رکود استعدادها و مانع بروز خواسته‌ها و همچنین مانع کوشش برای یافتن هویت ملی و تاریخی آنها بوده است.

از این روست که می‌بینیم تاریخ را معمولاً در دربار و به وسیله تشویق شاهان و البته برای باقی نگهداشتن نام آنان می‌نویسند و نوعاً تاریخ، نوعی وقایع نگاری است نه تحلیل تاریخ و توجه معمولاً به بزرگان ظاهری است نه به بزرگان واقعی لذا علما و مخصوصاً فلاسفه که شناخت آنها درک قوی و شعور بالا می‌خواهد، همواره در تاریکی مانده‌اند و ضعف شعور مورخان سبب این تاریکی بوده است.

- انتظار دارید به واسطه برگزاری این همایش به چه دستاوردهایی نائل آیید؟

این بنیاد برای برگزاری همایش امسال درباره ابن سینا و قرون معاصر او دو هدف دارد: اول بازنگری به زندگی و شخصیت و مکتب

ابن سینا در قالب طرح تدوین تاریخ جامع فلسفه و حکمت که چند سال است که بنیاد حکمت اسلامی صدرا و انجمن علمی تاریخ و فلسفه وابسته به آن کمر همت به انجام آن بسته‌اند و تا کنون رشد و حیات خوبی داشته است.

دوم بررسی زندگی و مکتب فلاسفه دیگر پیش و پس از او که برخی گمنام مانده‌اند و نیز بحث و تحقیق در شبکه اجتماعی و حوزه‌ای فکری و فلسفی که ابن سینا در آن زندگی می‌کرده و آثاری که بعد از خود در فلاسفه پس از خود چه در ایران و کشورهای اسلامی و چه در اسپانیا و اروپا و کلیسای کاتولیک باقی گذاشته است.

گرچه خوش باورانه است که تصور کنیم با یک همایش بتوان به همه این اهداف رسید اما قدر مسلم آن است که بخشی از نقص‌ها و کمبودهای این کار برطرف و راهی برای آینده پدید خواهد آمد.

انتظار داریم محققان کشور و اساتید فلسفه حوزه و دانشگاه و اساتید تاریخ ایران اسلامی در راه تحقیق بیشتر برای معرفی بزرگان علمی و فلسفی ایرانی و اسلامی به ما کمک کنند و میراث آنها را که به امانت به نسل ما سپرده شده به گونه‌ای شایسته و سزاوار حفظ و تہذیب و معرفی نمایند.